

PARTICIPAREA COMUNITĂȚII LA PROTEJAREA ȘI VALORIFICAREA PATRIMONIULUI CULTURAL PRIN PRISMA EXEMPLULUI EUROPEAN

Olesea COTIUJANU,
masterandă, prog. *Patrimoniul istoric și turism cultural*,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,
e-mail: oleseacotiujanu@gmail.com

Summary

Engaging communities in the protection of heritage means that the communities living around the heritage sites are involved in the process of identifying issues that affect the conservation of these sites and can propose ways by which they can be addressed. Cultural heritage is a shared resource and forms part of the cultural identity of communities and individuals.

Citizen participation in the protection of cultural heritage helps to increase awareness about the value of cultural heritage as a shared resource. It empowers communities and fosters community cohesion. Increasingly, EU funded programmes encourage a people centered approach, and citizen participation is also supported by Interreg Europe. The situation in the Republic of Moldova is difficult because the community is not interested in getting involved, the citizens don't know well what it means to participate, to get involved.

Key words: *community engagement, protection, heritage conservation, European funds.*

Situația din Republica Moldova cu privire la protecția patrimoniului istoric și cultural este destul de complicată. Procesul de degradare a obiectelor de patrimoniu este, în primul rând, o consecință a regimului sovietic, care, urmărind scopuri ideologice, a dus la ștergerea memoriei colective, la distrugerea multor monumente de istorie națională. De aceea, actualmente, scopul acțiunilor instituțiilor de stat, al comunității este să protejeze, să restaureze și să valorifice moștenirea culturală. Valoarea educațională, civilizatoare și, nu în ultimul rând, economică, a patrimoniului cultural, pentru întreaga societate, este de interes public. În acest context, comunitatea are un rol tot mai important în identificarea, protejarea și valorificarea patrimoniului. Patrimoniul istoric și cultural reprezintă un domeniu foarte important pentru comunitățile secolului XXI, întrucât aparține umanității și reprezintă trecutul istoric. Identificarea, cercetarea, prezervarea și valorificarea

bunurilor de patrimoniu formează emblemele identitare ale comunităților, constituie provocarea importantă, care stă înaintea guvernelor, instituțiilor locale și, nu în ultimul rând, a comunității.

Beneficiarul principal a patrimoniului cultural istoric este societatea și fiecare individ în parte, care folosesc patrimoniul drept resursă pentru propria lor dezvoltare, îl pot proteja și valorifica. Totodată, resursa culturală bine administrată se poate transforma într-o resursă economică valoroasă, contribuind la dezvoltarea unei regiuni, la dezvoltarea turismului, la rezolvarea problemei șomajului. Pentru a ajunge în acest punct sunt necesare politici și strategii culturale în domeniul patrimoniului, care să răspundă acestor cerințe. Totodată, este nevoie de specialiști și o comunitate activă, care știe să-și ceară drepturile și poate să se implice. Din ce în ce mai mult, legislația UE, programele finanțate de UE încurajează participarea cetățenilor și abordarea centrată pe om în ceea ce privește patrimoniul cultural și istoric, deoarece privește direct comunitatea.

Din această perspectivă, Consiliul Europei a elaborat Convenția-cadru asupra valorii patrimoniului cultural pentru societate, redactată de un comitet restrâns de experți guvernamentali și adoptată de Comitetul Miniștrilor la 13 octombrie 2005 și deschisă semnării statelor membre la 27 octombrie, în același an, la Faro. Convenția este un cadru de referință privind politicile ce privesc patrimoniul cultural necesar în vederea precizării rolului acestuia în noul model de dezvoltare durabilă a societății. Aceasta reafirmă idealurile și principiile din Declarația Universală a Drepturilor Omului și din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. Convenția-cadru recunoaște faptul că dreptul privind patrimoniul cultural constituie o componentă a dreptului de a avea acces la viața culturală; recunoaște existența responsabilităților individuale și colective față de patrimoniul cultural cu precizarea că protejarea și utilizarea sa durabilă se efectuează cu scopul dezvoltării societății și garantarea calității vieții¹. Totodată, se pune accent asupra faptului că patrimoniul cultural constituie o resursă importantă pentru integrarea diferitelor aspecte ale dezvoltării: de ordin cultural, ecologic, economic, social și politic. Obiectivul Convenției nu este doar protejarea unor obiecte lipsite de funcțiune, pentru a le păstra, sau, așa cum s-a afirmat decenii de-a rândul, pentru a le transmite mai departe generațiilor viitoare, ci aduce în centrul atenției beneficiarul: societatea și pe fiecare individ în parte, care folosesc patrimoniul drept resursă pentru propria lor dezvoltare, fără, desigur, să ruineze chiar resursa generatoare de bunăstare – patrimoniul cultural².

¹ Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate (Faro, 27 octombrie 2005).

² Ștefan, Virgil Nițulescu, Știința și patrimoniul. În: „Academica”, nr. 5-6, 2009.

Parlamentul Republicii Moldova a ratificat și a semnat, la 11 ianuarie 2008, Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate, cu următoarea declarație:

Art. 2. – Guvernul va întreprinde măsurile necesare pentru realizarea prevederilor Convenției nominalizate.

Art. 3. – Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene va pregăti și va remite instrumentul de ratificare depozitarului³.

Cu toate acestea, Guvernul nu a întreprins măsurile necesare pentru realizarea Convenției și, ca rezultat, cetățenii nu cunosc ce înseamnă să participe, să te implice în activități, cum să ia decizii legate de patrimoniu. În comparație cu alte state, ca Irlanda, Austria, Germania etc., unde atunci când se iau anumite decizii legate de patrimoniul istoric sau cultural, se întreabă opinia societății, se discută cu comunitatea pe teritoriul căreia se afla bunul de patrimoniu. Astfel, comunitatea este informată, interesată să se implice, să protejeze și să valorifice în viitor acest bun.

Atitudinea indiferentă a cetățenilor noștri față de patrimoniu poate fi schimbată și un punct de plecare ar fi școala, educația. Dacă din școală elevii vor învăța ce înseamnă patrimoniu, importanța acestuia și cum putem să-l protejăm și să-l valorificăm prin exemplul celorlalte state, vom schimba atitudinea societății.

Unul din cele mai importante aspecte este: *cum să implicăm cetățenii?* Pe plan internațional, în prezent se susține inițiativa „Capitalele culturii europene – *European Capitals of Culture (ECoC)*” și programe conexe pentru a încuraja participarea cetățenilor care locuiesc în oraș și în împrejurimile sale, precum și a celor din altă parte. ECoC a subliniat faptul că ajută la identificarea de noi idei, inspirații, energie printre cetățenii orașelor implicate, privind protejarea și valorificarea patrimoniului cultural. Principalii factori de succes în modul de implicare a cetățenilor includ comunicarea eficientă încă de la început, inclusiv când activitatea poate fi mai puțin vizibilă – de ex., în faza de proiectare a programului. A fost, de asemenea, constatat faptul că sprijinul tehnic și practic ar putea fi la fel de important ca și sprijinul financiar, permițând oamenilor locali, sau organizațiilor mai mici, posibilitatea de implicare. Este, de asemenea, necesar să se ia în considerare diversitatea populației locale și oportunitățile de participare incluzivă. De exemplu, în orașele Liverpool, Anglia, și Linz, Austria, au fost organizate evenimente culturale în cartierele din oraș, în special în școli, unde au fost atrași cetățenii la luarea deciziilor privind patrimoniul cultural⁴.

Un alt proiect al UE legat de acest subiect este „Orizont-2020”, care are ca scop să promoveze utilizarea inovatoare a patrimoniului cultural în sprijinul

³ Legea nr. 198 din 26.09.2008 pentru ratificarea Convenției-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate. Publicat: 14.10.2008 în Monitorul Oficial, nr. 186.

⁴ Ecorys. Ex-post Evaluation of the 2011 European Capitals of Culture.

creșterii economiei, coeziunii sociale și durabilității ecologice. Patrimoniul cultural este unul comun și formează o parte a identității culturale a comunităților și a indivizilor. Din raportul proiectului vedem că el susține implicarea unor noi audiențe, dezvoltarea mai multor modele participative cu comunitatea, inclusiv, prin creșterea numărului de participanți, ceea ce va duce la o situație în care comunitățile locale vor deține și o responsabilitate pentru propriile lor active, patrimoniu. Concluziile Consiliului au făcut, de asemenea, apel la statele membre să promoveze modele de politici de patrimoniu pe termen lung, bazate pe dovezi și orientate spre cetățean⁵.

O serie de programe ale UE, inclusiv programul Orizont-2020 și inițiativa „Patrimoniul cultural și schimbarea globală”, au adoptat o abordare centrată pe oameni, privind patrimoniu. Pentru partenerii implicați în cooperarea inter-regională, participarea părților interesate înseamnă o mai bună conștientizare privind conservarea bunurilor culturale, dar și mai multe oportunități de gestionare durabilă a patrimoniului, care aduce beneficii economice și sociale, și ocuparea forței de muncă.

Un exemplu bun în domeniul implicării cetățenilor în proiectele *INTERREG IVC* din trecut este proiectul *EUROSCAPES (Managementul Peisajului European)*. El s-a axat pe managementul peisajelor patrimoniului natural și cultural din zonele urbane și periurbane. Departamentul de planificare teritorială al municipalității Lourdes (Portugalia) a angajat actorii locali în dezvoltarea unei strategii de gestionare a peisajului. Au avut loc întâlniri publice, unde au participat 430 de cetățeni, iar 180 de persoane și-au împărtășit punctele de vedere, răspunzând unui chestionar. Au avut loc și întâlniri cu 25 de profesori locali, 20 de elevi din școlile din comunitate. Au intervievat rudele lor cu privire la peisajele în care locuiesc. Contactul față-în-față între actorii locali și autorități a fost considerat un succes și s-a ajuns la concluzia că aplicarea acestui tip de muncă a fost crucială pentru o bună gestionare a peisajului⁶. Proiectele *Interreg Europe* se concentrează, de asemenea, pe implicarea cetățenilor și pe identificarea bunelor practici privind gestionarea durabilă a bunurilor culturale.

Concluzii

Participarea cetățenilor la protecția patrimoniului cultural contribuie la creșterea gradului de conștientizare a valorii patrimoniului cultural ca resursă comună. Ea împuternicește comunitățile și promovează coeziunea comunității.

⁵ Getting Cultural Heritage to Work for Europe - Report of the Horizon 2020 Expert Group on Cultural Heritage (2015): https://ec.europa.eu/culture/news/2015/0427-heritage-2020_en

⁶ <http://www.euroscapes-eu.org/>

Din ce în ce mai mult programele finanțate de UE încurajează abordarea centrată pe oameni, iar participarea cetățenilor este sprijinită și de întreaga Europă.

Pentru dezvoltarea acestui domeniu, e necesară cooperarea tuturor actorilor din comunitate. Există deja practici bune în UE care servesc ca exemple și sunt deschise către cooperare și ajutor. Autoritățile locale trebuie să informeze bine comunitatea/oamenii și să le trezească interesul pentru a se implica în problemele legate de patrimoniu.

The Policy Learning Platform este un exemplu de program care susține și ajută comunitățile în implicarea, valorificarea și protejarea patrimoniului, schimbul de informații, oferirea expertizelor, prezentarea experienței altor țări. Scopul acestui program este să motiveze și să asigure acces tuturor la informație și resurse privind comunitatea și patrimoniul acesteia, chiar și la statele care nu sunt partenere cu această platformă.

Prin aceste exemple, am dorit să menționăm că este posibilă implicarea comunității la luarea deciziilor ce o privește direct, în cazul patrimoniului istoric și cultural, la protejarea și valorificarea lui. Din păcate, comunitatea noastră încă nu este pregătită în acest domeniu și are nevoie de o susținere și colaborare strânsă cu instituțiile statului, care sunt capabile să asigure programe pluridisciplinare de formare privind valorificarea patrimoniului. În scopul realizării unor politici viabile în domeniul examinat, e necesar ca acest aspect să fie conștientizat atât de societate, cât și de autorități. Faptul că patrimoniul cultural aparține umanității, el reprezintă trecutul istoric comun și poate fi o sursă economică binevenită în comunitate.

Bibliografie

1. Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate. Faro, 27 octombrie 2005.
2. Ecorys. Ex-post Evaluation of the 2011 European Capitals of Culture, 2012.
3. Getting Cultural Heritage to Work for Europe – Report of the Horizon 2020, Expert Group on Cultural Heritage 2015:
https://ec.europa.eu/culture/news/2015/0427-heritage-2020_en.
4. Legea nr. 198 din 26.09.2008 pentru ratificarea Convenției-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate. Publicat: 14.10.2008, în Monitorul Oficial, nr. 186.
5. Nițulescu, Ștefan Virgil, Știința și patrimoniul. În: *Academica*, nr. 5-6, 2009.
6. Srinvas, Hari, Heritage and Conservation Strategies: Understanding the Justifications and Implications. GDRC Research Output E-100.
7. Towards an integrated approach to cultural heritage for Europe. European Commission, COM (2014) 477 final.

Surse web:

8. Interreg Europe. Discover projects: <http://www.interregeurope.eu/discover-projects/>, vizitat la 02.04.2018
9. INTERREG IVC. Approved projects database: <http://www.interreg4c.eu/projects/index.html>, vizitat la 16.04.2018.
10. <http://www.gdrc.org/>, vizitat la 27.04.2018.